

Ջանայ դժբաղդ արիւնհեղուծեամբ մը :

Այդ խումբը գրաւած էր սակայն իմ ալ ուշս. լեցուցի գրպաններս ամէն գոյնէ հաւ- կիթներով, սեւ ամուր հաւկիթ մ'ալ ձեռքս, վազեցի մտայ ձուակութիւն խաղցող խումբին մէջ: Աւետիք եղբայրս, թաղին ահար- կու կտրիճը քովս էր տկար մանկութիւնս պաշտպանելու համար. կը յիշեմ, որքան մեծ եղաւ երջանկութիւնս երբ մէկ հա- րուածով կոտորեցի հակառակորդի ձեռքին ղեղին հաւկիթը, որուն տիրացայ վայր- կենապէս, առաջին յաջողութենէն քաջա- լերուած՝ աւելի բուռն հարուածներ իջե- ցուցի, քիչ յետոյ, ծոցս ու գրպաններս լեցուցի շահած հաւկիթներովս, շուտով տուն գացի, սիրական յաղթանակին հաւ- կիթները յանձնեցի Շնորհիկ քրոջս — որով- հետեւ մայրս տունը չէր —, առանց կենա- լու վազեցի դարձեալ ձուակութիւն վայրը, վերսկսայ միեւնոյն կուր: Երբեմն յաղ- թած, երբեմն ալ յաղթուած, ժամեր ան- ցուցած էի հոն, երբ հեռուն նշմարեցի մայրս, որ քանի մը կիներու հետ կու գար զէպ ի մեր կողմը, զուարթաղէմ, ոստում- ներով դիմաւորեցի, աւետելով իրեն իմ յաղթանակներս, ցոյց տուի վաստակած գոյնզգոյն հաւկիթներս. ինքը խնդաց գո- րովով, թեւէս բռնեց ու մեր տունը բե- րաւ զիս:

Տունը տեսակ մը տօնավաճառ էր դար- ձեր, կարագ ու պանիր, մածուն ու սեր, զանազան քաղցրեղէններ իրարու հետ կը մըցէին մեր ախորժակը գրգռելու համար, ես անխտիր կը յարձակէի ամենուն ալ վրայ: Հոս պէտք է խոստովանիմ թէ՛ մայրս, իր բնածին առատաձեռնութեամբը թոյլ կու տար իր զաւակներուն արձակ համար- ձակ վարուիլ. տան մէջ ամէն բան մէջ- տեղն էր, այնքան առատ ու ճոխ, որ նայե- լով կը կշտանայինք: Հայրս, այն օրերը բնականօրէն բացակայ ըլլալու ստի- պուած՝ չէր կրնար զսպել ստահակութիւն- ներս, հետեւապէս ինքնիշխան էի: Կը նստէի, զուրս կ'ելլէի, կը խաղայի, մա- նաւանդ կը խաղայի քմահաճոյքին ներ- շընչած խաղերը: Չատիկը տօնախմբող-

ներուն մէջ ես եղայ ամենէն աւելի ու- րախը, երջանիկը:

Սակայն, կիրակի օրուան վայելածներս մոռցայ շուտով, երկուշաբթի օրուան բե- րած բերկրանքներուն ու հաճոյքներուն քով: Եկեղեցիէն նոր վերադարձած դեռ նոր կերած էինք ընտիր մատաղը, երբ մեր դրացի խնամին, Լուկենց մահտեսի թուր- վանտը, առջեւը ձգած բռնաւոր կին մը, մեր սանդուխէն վեր ելաւ, ներս մտաւ, մայրս փութաց դիմաւորել, ողջագուրուե- ցան հոն ու շատ մը բառեր փոխանակեցին: Հազիւ թէ նստած էր տիկին թուրվանտ, գացի, մեր մունչ հարսին զրդումովը, քովը նստայ, գոգս թափեց անթիւ միրգերու կար- կուտ մը, նորոգուեցան հարսնիքին յիշա- տակները, երեսներս թրջեցան համբուրա- սէր շրթունքներէն, բայց ես ուրիշ հոգ ունէի, ստացած ընծաներս կը տեղաւորէի: Օրհնեալ Զատիկ, կ'ըսէի ինքրեմէս. ինչո՞ւ չգաս ամէն օր, քանի որ հետդ կը բե- րես այսքան ընծայ, այսքան հաճոյք ու ա՛յսքան երջանկութիւն... Հոն սկսաւ խօ- սակցութեան նոր ոճ մը, միայն երկու խնամիներէն հասկնալի, հոն զիրար գտան երկու անուանակիցները, մայրս ու տիկին թուրվանտ, տարեկից ու զաղափա- րակից բարեկամուհիներ, հարսը մօրը ձեռ- քը պագաւ, դարձաւ իր անկիւնը, ոտքի վրայ կեցաւ անշարժ, մետաքսաթել քողը երեսին, ցուցանքի մը պէս խեղճ հարս, որ այդպէս ոտքի վրայ պիտի անցընէր ամբողջ Զատիկը:

Տիկին թուրվանտի այցելութեան օրը Մեռելոց էր. ամէն ընտանիք գերեզմանա- տուն կ'երթար, Զեթունի դիմացի ճամ- բուն վերի կողերուն վրայ տարածուած քարէ դաշտը: Ուստի, մենք ալ, ըստ հա- ըային սովորութեան, ճամբայ ընկանք: Արդէն ամէն բան նախահոգ պատրաս- տութեամբ կարգադրուած էր. ահագին տաշտի մը մէջ նոխազ մը պառկած, փո- րը ձաւարով լեցուն, ուրիշ կաթսանե- րու մէջ ուրիշ համադամներու քաղցրե- ղէններ, ընտիր ըմպելիներ ու շիշեր, մագաներու ծրարներ եւն, ջորիի մը

վրայ խնամով տեղաւորուած յուղարկաւոր խումբը ճամբայ ընկաւ ես մօրս ու տիկին թուրվանտի քովերէն չէի զատուիր խա- ղալով ու ցատկոտեղով կը քալէի, իբր թէ հարսնիքի տուն մը կ'երթայինք:

Արդէն գերեզմանատան եզերքի թթե- նիին ոտքն հասած էինք, մեռելներու դաշ- տը տիրեցուց զիս, գաղտնի սոսկում մը պատեց հոգիս, երբ հոս հոն, ցիրուցան քարի կարկառներ ցցուեցան աչքիս դէմ, ասոնք տապանաքարեր էին: Քահանաները, դպիրները, ժողովուրդը, բոլոր Զեթուն հոն էր այն օրը, ամէն կողմէ մեռելա- նուագ, ամէն կողմէ հեծկլտանքներ ու մրմունջներ. մանկային զուարթութիւնս յանկարծ փոխուեցաւ սուգի. լուռ մուռ կը դիտէի... Տխրութիւնս տակաւ կ'աւելնար, կամաց կամաց գերեզմանատան մթնոլոր- տը կը նեղէր զիս, ապաստան մը կը փն- տռէի մօրս գիրկը: Ինքզինքը կորուսեր, սեւ խոշոր տապանաքարի մը վրայ հա- կած, զլխիկոր, կու լար մայրս: Մէկ երկու քայլ անդին ուրիշ կին մը՝ զօր կը յի- չէի տեսած ըլլալ բարեկենդանի խաղերուն

մէջ՝ մագերը կը փետտէր, կ'ողբար ու կը հառաչէր. տապանաքարի մը փարեր, եր- կար ատեն կը թմրէր, այնպէս, մարած նուաղած, յետոյ կը սթափէր, ա՛խ սէրս, հոգիս, գառնուկս, և ուրիշ ճայնարկու- թիւններով ինքզինքը կը կոծէր: Աւելի հեռուն, ալեւոր ծերունի մը, ծնկները կը ծեծէր ու կը հեծեծէր, արցունքներու մէջ խեղդուած աչքերը վեր, անըմբռնելի բա- ցազանչութիւններ կ'արձակէր: Իսկ ես, այս ընդհանուր տրտմութեան առջեւ ան- հուն չարչարանք մը կը զգայի: Վերջա- պէս հասած էր ճաշի ժամը, քահանաներ եկան, սեղաննիս օրհնեցին, միասին ճա- շեցինք, արցունքներով խառնուած մատա- ղի միսերը չուզելով կ'ուտէինք:

Կէս օրէն հտըը, մեռելներուն յիշատա- կը յարգած ըլլալու գիտակցութեամբը զօրացած շատ մը մեռելի տէրեր, քահա- նաներուն ընկերակցութեամբ կը վերա- դառնային: Մենք ալ ճամբայ ընկանք, տրտմած սրտով, ճամբան երբեք չխա- ղացի, տուն հասանք, կանուխ անկողին մտայ:

Շարունակելի

## ՄԱՆԱԾԻ ԹԵՒ

Դարձուր, քոյրիկ, ճոռողուն  
Ջահրի անիւն ըսպիտակ.  
Օրն առաւօտ ու գարնէն,  
Սէրն երազուն կուրծքին տակ:

Դարձուր, քոյրիկ, հեշտալուր  
Ջահրի անիւն ոսկեման.  
Մանկան ծընունդ եւ համբոյր,  
Անըրջանքներն են Աշնան:

Դարձուր, քոյրիկ, խանդալատ  
Ջահրի անիւն օրօրուն.  
Կը սահի կեանքն անընդհատ,  
Կը թոռմի վարդն արեւուն:

Դարձուր, քոյրիկ, մեղմօրէն  
Ջահրի անիւն ալեհեր.  
Այս կեանքն ի՞նչ է որ արդէն,  
Մանածի թելն է փըրթեր...

ՎԱՆԱՍ ՍՅԵԱՆ